

Tarım Sigortaları Havuzu'nun Teknik Gelir-Gider Faaliyetlerinin Oran Analizi ile Değerlendirilmesi

1 ÖZGÜR AKPINAR^a BAHAR DİKME

Geliş Tarihi: 18.10.2019 | Kabul Tarihi: 31.01.2020

Öz: Tarım sektörünün gelişmişliği gerek bireyler gerek kamu otoriteleri açısından son derece önemlidir. Bu alandaki gelişmelerin büyüyerek devam edebilmesi için çeşitli risk unsurlarının güvence altına alınarak tarım ve hayvancılık sektörüne koruma sağlanması gerekmektedir. Özellikle son yıllarda artan doğal afet sayıları ve küresel ısınmanın olumsuz etkileri tarım sigortacılığının gelişmesinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Türkiye'de tarım sigortacılığının gelişmesi yakın zamanlarda olmuştur. 2005 yılında kurulan Tarım Sigortaları Havuzu ile tarım ve hayvancılık sektörüne ait riskler devlet desteği ile güvence altına alınmıştır. Kurulduğu yıldan beri faaliyette bulunan bu havuz sisteminin temel amacı çiftçilere daha etkin sigorta hizmeti sunulmasına yardımcı olmak ve ülke ekonomisi içerisinde tarım sektörünün büyümesini sağlamaktır. Çalışmada devlet destekli bir kuruluş olan Tarım Sigortaları Havuzu'nun, faaliyetine ilişkin yıllar bazında analiz ve değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerlendirme, tarım sigortacılığı, oransal analiz, gelir-gider, faaliyet.

^a Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık YO, Sigortacılık Bölümü
oakpinar@marmara.edu.tr

Evaluation of Technical Income and Expense Activities of the Agricultural Insurance Pool by Ratio Analysis

Abstract: The development of the agricultural sector is very important for both individuals and public authorities. For developments in this field to continue growing, various risk factors need to be secured and protected by agriculture and livestock sectors. Especially in recent years, the increasing number of natural disasters and the negative effects of global warming show how important the development of agricultural insurance is. The development of agricultural insurance in Turkey has recently fastened. By the Agricultural Insurance Pool, established in 2005, the risks of the agricultural and livestock sectors had been taken under guarantee with state support. The main purpose of this pool system, which has been in operation since the year it was established, is to help provide more effective insurance services to farmers and to ensure the growth of the agricultural sector within the country's economy. In this study, analysis and evaluation of the activities of the Agricultural Insurance Pool, a state-funded organization, were carried out on a year-by-year basis.

Keywords: Evaluation, agricultural insurance, ratio analysis, income and expense, activity.

Giriş

Hayatın devamlılığı içerisinde önemliliği yadsınamaz bir alan olan tarım sektörü, dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye' de de sosyo-ekonomik açıdan oldukça önemli bir yere sahiptir. Ülke nüfusunun bir bölümünün temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır ve tarımla uğraşanlar ülke istihdamına bu alanda katkı sunmaktadırlar. Bununla beraber artan ülke nüfusunun yeterli ve düzenli beslenmesi için tarımsal üretimin devamlılığı ve üretimde maruz kalınabilecek risklerin en aza indirgenerek tarım sektörünün geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle son yıllarda küresel ısınma ve iklim değişikliğinin olumsuz etkisi ile su kaynakları giderek azalmakta ve fırtına, hortum, dolu gibi doğal afetlerin sayısı giderek artmaktadır. Tüm bu etkenler gözetildiğinde tarım sektörü ve tarım sigortacılığının geliştirilmesinin oldukça önemli olduğu görülmektedir.

Tarım sektörü doğal risk unsurları başta olmak üzere, toplumların ekonomik ve sosyal risklerinden en çok etkilenen sektörlerden biridir. Bu sektör dünyada hem stratejik hem de ekonomik olarak desteklenmekte ve risklere karşı korunmaktadır. Türkiye' de tarım sektörünün risk unsurlarına karşı sigorta güvencesi 1930'lara kadar uzanmaktadır ve geleneksel sigorta sistemi ile teminat verilmeye çalışılmıştır. Diğer sigorta branşlarından farklı olan tarım sigortaları, özellikle katastrofik riskler açısından hiçbir sigorta şirketinin tek başına üstlenebileceği bir alan değildir. Gelişen teknoloji ile beraber Avrupa'da daha spesifik olarak ele alınan tarım sektörü Türkiye' de de gelişmiştir. Özellikle son yıllarda artan devlet desteği uygulamaları tarım sigortacılığının büyümesine önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde dünya tarım sigortası uygulamalarından, ikinci bölümde tarım sigortacılığındaki risk unsurlarından bahsedilmiştir. Daha sonra Türkiye' de devlet destekli tarım sigortacılığının temsilcisi olan ve 14.06.2005 tarihinde "Tarım Sigortaları Kanunu" kap-

samında kurulan Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) ele alınmış ve branşlara ait genel bilgiler anlatılmıştır. Literatür araştırması yapıldıktan sonra son bölümde çalışmanın yöntemi hakkında bilgi verilerek Tarım Sigortaları Havuzu'nun verilerinden hareketle finansal analiz yapılmıştır.

1. Dünyada Tarım Sigortası Uygulamaları

Kado ve Shigeno'nun (1998) yapmış olduğu çalışmaya göre, modern anlamda tarım sigortacılığı başlangıcının 18. yüzyılda İrlanda'da uygulanan hayvan hayat sigortaları olduğu bilinmektedir. Kooperatif birlikleri tarafından düzenlenen bu sigorta branşında; sigortalı sayısının oldukça düşük olması, prim tutarlarının yeterli seviyede belirlenememesi ve birliklerin gerekli deneyim sahibi olmamaları gibi çeşitli faktörler bu alanda başarılı sonuçlar alınmasının önüne geçmiştir. (Kado & Shigeno , 1998, s. 20)

Tarımsal alanlarda ortaya çıkabilecek çeşitli riskleri yönetebilmek amacıyla kullanılan finansal araçlardan biri olan tarım sigortaları; bu riskleri üstlenen sigorta şirketlerinin uzun vadeli maliyet hesaplamalarına etki etmektedir. Tarımsal sigorta ürünlerindeki yenilikler ve planlamalar altı başlıkta toplanarak ele alınmıştır. Bunlar; gelir sigortası, gelir sigortasının büyüme etkisi, tüm çiftçilik sigortası, endeks tabanlı sigorta, alan tabanlı verim sigortası ve hava durumuna dayalı endeks sigortasıdır. Tarım sigortaları üretimin artmasına etki eden faktörler ile ilgilenirken, çoğunlukla olumsuz iklim koşullarının oluşturacağı riskler için tasarlanmışlardır. Tarım ve hayvancılık sektörünün gelişmesi ile beraber tarım üreticilerinin sayısı hızla artmıştır ve bu alandaki işletmeciler ya da finansal kurumlar risklerini minimize etmek için tarım sigortalarına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duymuşlardır. (Kang, 2007, s. 9-22)

Roberts 2005 yılında yaptığı çalışmada Malezya, Arjantin, Hindistan, Brezilya ve Filipinler gibi gelişmekte olan ülkelerin bitkisel ürün sigortalarında yaşanan talep artışını ve bu artışın sebeplerini inceleyerek tarım sigortalarının geliştirilmesine yönelik süreçleri ele almıştır. Kamu otoritelerinin sigortacı-

ları koruyan dayanaklar oluşturularak bitkisel ürün sigorta branşında teşvik hedefli hareket etmesi beklenirken aynı zamanda sektörün temsilcileri ile işbirliği içinde ve uluslararası reasürans şirketleri aracılığıyla sektörü korumasının gerekliliği ortaya konmuştur. (Roberts, 2005, s. 4-10)

ABD Tarım Bakanlığı Risk Yönetimi Ajansı (U.S. Department of Agriculture's Risk Management Agency) tarafından yürütülen birleşik mahsul sigortası programı 1938 yılında hayata geçirilmiştir. Bu program, üreticilere belirlenen 130 mahsulün risk yönetimini ele almayı amaçlamaktadır. Özellikle üretim bölgelerindeki büyük ürünler için Federal Mahsul Sigorta Şirketi kurulmuş fakat 1980 yılındaki sigorta yasasıyla sınırlı kalmıştır. Teşviki arttırmak amacıyla 1994 ve 2000 yıllarında tekrar yüksek sübvansiyonlar ile programdaki sigortalılık seviyesi geliştirilmiştir. Yapılan değişiklikler çiftçilerin risk unsurlarını yönetmelerine yardımcı olarak, yeni ürünler geliştirilmesinde özel sektörün rolünü arttırmıştır. Günümüzde işletme kredisi almak isteyen çiftçilere birçok banka mahsul sigortası alınması şartını koyarak programın gelişmesini sağlamaktadır. (Shields, 2015, s. 1)

Gelişmekte olan birçok ülkede tarım sigortalarının geçmişi 5 ile 10 yıl öncesine dayanırken, endeks bazlı sigorta branşı olan ülkelerde bu geçmiş veri daha azdır ve sigorta talebi düşüktür. Gelişmiş ve nüfus oranı yüksek Avrupa ülkelerinde ise; geçmiş bir asırdan fazlaya dayanan mahsul ve hayvancılık sigortaları, sektör olarak hayli gelişmiş pazarlardandır. Tarımsal sigorta sektörünün önemli bir payına özellikle yüksek gelirli ülkelerin hâkim olduğu görülmektedir. Bu ülkelerden biri olan Çin, küresel tarım sigortası prim hacminin neredeyse %90'ına sahiptir. (Mahul & Stutley, 2010)

2. Tarım Sigortacılığında Risk Unsurları

Kendine özgü özellikleri sebebiyle pek çok belirsizlik ile karşı karşıya olan tarım sektörü ve bu sektörün taşıdığı riskler, tarım işletmeciliğinde sadece bitkilerin değil hayvanların ve işletme bünyesindeki bireylerin de yaşamlarını olumsuz etkile-

yebilmektedir. Yaşanan olumsuzluklar tarımsal üretimde dalgalanmalar oluşturmakta ve bu dalgalanmalar işletme gelirlerinde kayıplara ve istikrarsızlığa sebep olmaktadır. Tarımsal üretimde gerçekleşmesi muhtemel tehlike konularının tarım sigortacılığı ile güvence altına alınması ve üretimin devamlılığının sağlanması tarım sektörü açısından oldukça önemli bir fayda sağlamaktadır. Tıpkı sigortaya konu diğer alanlarda olduğu gibi tarım sigortacılığının da kendi özelliklerine göre risk unsurları mevcuttur. Tarım sigortacılığında risk türleri aşağıdaki üç başlıkta incelenmektedir. (Sevim, 2010, s. 18-24)

2.1. Doğal Risk Unsurları

Tarımsal üretimdeki doğal risk ve belirsizlikler olarak; kuraklık, dolu, don, aşırı yağışlar ve sel gibi doğal afetler ile beraber tarım arazisinin taban suyunun yükselmesi sonucu hastalık ve haşere oluşması gibi etkenler sayılmaktadır. Bitkisel ürün alanlarından maksimum seviyede verim alınabilmesi için iklim ve toprak koşullarının uygun olması ayrıca bakım işlemlerinin yeterli düzeyde yapılması gerekmektedir. Meteorolojik faktörler ve arazi alanlarının toprak yapısının bitkisel ürünlerin verimliliğinde oldukça etkili olduğu bilinmektedir. İklim faktörleri hayvansal üretimde bitkisel üretime oranla daha az etkili olabilmektedir. İklimsel faktörler etkisiyle her ne kadar besin eksikliği hayvansal üretimi olumsuz etkilese de, hayvanların belirli barınak koşulları altında yetiştirilmeleri, bakım ve beslenme koşullarının iyi planlanması halinde olası risklerin etkisi bir ölçüde hafifletilebilmektedir. Hayvansal üretimde meteorolojik olaylardan ziyade bulaşıcı hastalıklar daha fazla hasar oluşmasına sebep olmaktadır. Her geçen gün etkisini arttıran küresel ısınma ve sera gazı etkisi ile meteoroloji faktörlü doğal afetlerin hasar frekansı ve hasar şiddeti önemli oranda artmış ve kuraklık bu noktada en önemli risk unsuru haline gelmiştir. (Dinler, Yaltrık, & Çetin, ve diğerleri, s. 3-4)

2.2. Ekonomik Risk Unsurları

Tarım sektöründe ekonomik risk ve belirsizlikleri meydana getiren unsurlar arasında yer alan bazı faktörler şöyle sıralan-

maktadır. Tarımsal ürün arzının kısa sürede talebe yeterli düzeyde cevap verememesi, hayvansal ve bitkisel ürünlerin yapılarında meydana gelen bozulmalar ve ortaya çıkan fiyat farklılıkları sonucu yaşanan hasılat kaybı, dağıtım kanallarında aksamalar, kamu otoritesinin müdahaleleri ve dış ticaretteki değişimlerdir. Gelişmekte olan ülkelerde risk düzeyinin daha yüksek olduğu üretim ve pazarlama aşamaları tarım sektörünün ekonomik faaliyetlerini etkileyen bir başka unsurdur.

2.3. Sosyal Risk Unsurları

Toplumlarda yaşanan hırsızlık, savaş, göç gibi faktörlerin oluşturduğu sosyal risklere ek olarak tarım işletmeciliği yapan bireylerin önemli bir kısmının küçük aile işletmesi olması, toprak paylaşımındaki eşitsizlikler, üretim aşamasındaki teknik yetersizlikler ve doğal afetler etkisiyle yıllar arasında meydana gelen dalgalanmalar etkili olmaktadır. Artan nüfusla beraber toprağın sürekli işlenmesi, işgücünün belirli dönemlerde yoğun bir şekilde kullanılması ve sermayesi toprak ile hayvan olan tarımsal işletmeciliğin gelir dağılımı ve riske konu sosyal pek çok faktörü etkilemektedir.

3. Türkiye'de Tarım Sigortacılığı

Türkiye'de tarım sektörünün ve tarım sigortacılığının gelişmesi amacıyla 2005 yılında 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu kapsamında Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) kurulmuş ve 2006 yılında Tarım Sigortaları Havuz İşletmeleri A.Ş. (İşletici şirket) faaliyete geçmiştir. İlgili kanun kapsamında Tarım Sigortaları Havuzu; risklerin teminat altına alınması, sigorta poliçeleri için standartların belirlenmesi, hasar süreçleri, aktüerya faaliyetleri, tazminat ödemelerinin gerçekleştirilmesi, reasürans teminatının bulunması, tarım sigortalarının yaygınlaştırılarak geliştirilmesiyle beraber diğer teknik hizmetlerin yürütülmesi amacı ile kurulmuştur. (Uralcan, 2008, s. 99-100) Kurulan bu havuz uygulaması ile; bir sigorta şirketinin tek başına üstlenmesi zor olan kuraklık ve don gibi doğal risklerin güvence altına alınması, reasürans katılımlarının güçlendirilerek kapasite ve kapsamın genişletilmesi, devletin prim ve hasar

fazlası desteğinden etkin bir şekilde yararlanılması, primlerde haksız rekabet koşullarının önüne geçilmesi ve sisteme daha fazla sigortalı katılımının olması sağlamak hedeflenmektedir. (Tümtaş, 2007, s. 55)

Tarım Sigortaları Havuzu'nun işleyişine ilişkin tüm çalışmaları yürütecek olan TARSİM' in faaliyet ve görev alanları aşağıdaki gibidir: (Bora, 2005, s. 329)

- Havuz kurulunun aldığı kararlar doğrultusunda havuzun işleyişiyle ilgili düzenlemeleri yürütmek.
- Hasar tespiti işlemlerini yürütmek.
- Risk paylaşımı ve reasürans uygulamalarını, programlarını hazırlamak, Havuz Kurulu'nun onayına sunmak.
- Havuz Kurulu'nca alınan kararları uygulamak.
- Sigorta şirketlerinden primleri toplamak ve hasarları ödemek.
- Çiftçileri sistem hakkında aydınlatmak, bilgilendirmek, bununla ilgili tanıtım kampanyaları düzenlemek.
- Veri bankası kurmak, veri tabanı çalıştırmak, sistemle ve ülkeyle ilgili istatistikleri yaratmak ve biriktirmek.
- Havuz Kurulu'nun alacağı kararlar doğrultusunda havuzun kaynaklarını yatırıma yönlendirmek.
- Havuz Kurulu'na önerilerde bulunmak.
- Havuzun idaresiyle ilgili bütün işlemleri yerine getirmek.

3.1. Tarım Sigortalarında Devlet Desteği

Tarımsal üretimin devamlılığının sağlanması ve verimliliğin artması amacı ile prim desteği ve hasar fazlası desteği devlet tarafından verilmektedir. Bu iki destek türü aşağıdaki gibidir: (Sümer & Polat, 2016, s. 256)

• **Prim Desteği:** Tarım ve Orman Bakanlığı'nın hazırladığı teklif üzerine, sigorta ürünlerinde risk unsurları, bölgeler ve işletme ölçeklerinin yapısı esas alınarak her yıl Bakanlar Kurulu tarafından prim desteği oranları belirlenmektedir. Havuza daha fazla sigortalının katılımı için her yıl artış gösteren devlet des-

tek prim oranı 2017 yılında tüm riskler için %24,4 oranında artmıştır. (TÜİK, 2018)

- **Hasar Fazlası Desteği:** Tarım sigortalarında faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin düzenlediği poliçeler ile teminat altına alınan risklerin tümü Tarım Sigortaları Havuzuna aktarılmaktadır. Bakanlar Kurulu tarafından alınan karara göre, havuz tarafından retrosesyon ve reasürans aracılığı ile transferi bulunamayan riskler için her yılın hasar prim oranına göre hasar fazlası desteği taahhüt altına alınmıştır. Bu kararın temel amacı Tarım Sigortaları Havuzunda toplanan primlerin oluşacak hasar miktarını karşılayabilecek düzeye sahip olabilmesi durumudur. Ayrıca bu kararla verilen devlet desteği ile sistemin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından önemli bir kazanım olmuştur. (Sümer & Polat, 2016, s. 256)

3.2. Tarım Sigortalarında Yer Alan Sigorta Türleri

Tarım Sigortaları Havuzu'nun kurulduğu tarihten bugüne çiftçinin üretime daha fazla katılması ve tarımda devamlılığın sağlanması amacı ile sigorta türlerini arttırdığı görülmektedir. Havuzun sisteminde yer alan sigorta ürünleri aşağıdaki gibidir: (TARSİM, 2019)

- **Bitkisel Ürün Sigortası:** Tarım üreticilerinin dolu, fırtına, hortum, yangın, deprem, heyelan, sel ve su baskının ürünlerde neden olduğu miktar kaybı ile dolunun yaş meyve, yaş sebze ve kesme çiçeklerde neden olduğu kalite kaybı teminat altına alınmaktadır. Sigortanın konusunu hasadı yapılmamış ürünleri kapsamaktadır. Bu sigorta türüne isteğe bağlı farklı teminatlarda eklenebilmektedir.

- **İlçe Bazlı Kuraklık Verim Sigortası:** Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı sigortası yapılmış kuru tarım alanlarında üretilen buğday, arpa, çavdar, yulaf, tririkale, nohut, kırmızı mercimek ve yeşil mercimek ürünleri ile bu ürünlerin sertifikalı tohumluk ürünlerinde ilçe genelinde gerçekleşen kuraklık, don, sıcak rüzgâr ve sıcak hava dalgası, aşırı nem, aşırı yağış ile dolu paketi dışındaki risklerin neden olduğu verim kaybı Genel Şartlar ile Tarife ve Talimatlarla teminat kapsamına alınmaktadır.

- **Sera Sigortası:** Sera yapı malzemeleri, içindeki teknik donanım ve serada yetiştirilen bitkisel ürünler için risk inceleme ve değerlendirme sonucuna göre dolu, deprem, taşıt çarpması ile fırtına, hortum, yangın, heyelan, sel ve su baskını, kar ve dolu ağırlığı riskleri teminat kapsamına **Hayvan Hayat (Büyükbaş ve Küçükbaş) Sigortası:** alınabilmektedir.

- Genel Şartların A.3. maddesine yer ar alan hastalıklar hariç olmak üzere, her türlü hayvan hastalıkları ve gebelik, doğum veya cerrahi müdahale, her türlü kaza, vahşi hayvan saldırısı, yılan ve böcek sokması, zehirli çayır otları ve yeme bağlı zehirlenmeler, her türlü doğal afetler ve güneş çarpması, yangın ve infilak sonucu meydana gelen ölümler, zorunlu kesimler, yavru atma ve yavru ölümü gibi kayıplarla sigortalının doğrudan uğradığı maddi zararları kapsamaktadır.

- **Kümes Hayvanları Hayat Sigortası:** Bu sigorta türünün yapılabilmesi için Tarım ve Orman Bakanlığı kayıt sistemlerine kayıtlı, kapalı tesislerde yetiştirilen kümes hayvanları ile açık ve yarı açık sistemde yetiştirilen kümes hayvanlarının bio güvenlik ve hijyen tedbirleri alınmış olması gerekmektedir. Teminata dahil edilen riskler şöyledir: 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununa göre, ihbarı mecburi bulaşıcı hastalıklar hariç olmak üzere her türlü kanatlı hayvan hastalıkları, her türlü kaza ve zehirlenmeler, her türlü doğal afetler ve yangın veya infilak sonucu meydana gelen ölüm, itlaf ve mecburi kesimler nedeniyle, sigortalının doğrudan doğruya uğradığı zararlardır.

- **Su Ürünleri Hayat Sigortası:** Su ürünleri tesislerindeki su ürünleri için; Genel şartlarda yazılı istisnalar dışında kalan her türlü hastalık, yetiştiricinin kontrolü dışındaki kirlenme ve zehirlenmeler, her türlü doğal afet, kazalar, predatörler, alg patlaması sebebiyle su ürünleri stokunda meydana gelen ölümler ve fiziksel kayıplar iken, kafes ve ağlar için; her türlü doğal afet, kazalar predatörler nedeniyle meydana gelen maddi zararlardır.

- **Arıcılık (Arılı Kovan) Sigortası:** Arıcılık Kayıt Sistemi-

ne kayıtlı olan, plakalı, modern ve aktif (içinde arı olan) kovanların sigorta kapsamında olduğu bu branşta fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem, taşıt çarpması, sel/su baskını, vahşi hayvan saldırısı ve kovanların nakliyesi sırasında yaşanacak çarpma, çarpışma, devrilme, yanma vb. nedenler sonucu meydana gelen zararlar teminat altına alınmaktadır.

4. Literatür Taraması

Oran analizi yöntemi; işletmelerde finansal rasyoların değerlendirilmesini sağlamakta ve aynı zamanda yıllar bazında işletmelerin kendilerini gözden geçirmesine yardımcı olmaktadır. Literatür araştırmasında sigorta sektörüne ilişkin faaliyet değerlendirmesini dikkate alan ve oran analizi yöntemini kullanan bazı çalışmalara yer verilmiştir.

Akın ve Ece (2013) yapmış oldukları çalışmada İMKB' de işlem gören 7 sigorta şirketinin 2006-2010 yılları arasındaki finansal tablolarını kullanarak, oran analizleri ve karşılaştırmalı finansal tablolar analizi yöntemi ile şirketlerin finansal boyutlarını göstergeler aracılığıyla yorumlanmışlardır. Analiz sürecinde sektörde kârlılığın azaldığı ve sigorta şirketlerinin hisse başı kazanç oranlarının 2008 yılı hariç diğer yıllarda giderek azaldığı gözlemlenmiştir. (Akın & Ece, 2013, s. 89-106)

Acar yaptığı analizde tarımsal alanda faaliyet gösteren işletmelerin finansal performanslarının değerlendirmesini; kârlılık, likitide ve borç ödeme gücü gibi rasyoları ele alarak incelemiştir. Oran analizi ile yapılan bu değerlendirmeler hesaplamalar sonucu oluşan rasyolara göre işletmeler açısından yorumlanmıştır. (Acar, 2003, s. 21-37)

Yılmaz, Türk sigorta sektöründe hayat dışı branşta faaliyet gösteren ve İMKB' de sürekli işlem gören 7 adet sigorta şirketinin 2005-2009 yılları arasında sermaye yeterliliğine ilişkin rasyolarını, aktif kalitesi ve likitideye ilişkin rasyolarını, faaliyet rasyolarını ve kârlılık rasyolarını oran analizi ile incelemiştir. Bu analiz sonucu ortaya çıkan tablolar İMKB' de işlem gören 7 sigorta şirketinin ortalama değerleriyle karşılaştırılmıştır.

(Yılmaz, 2010, s. 44-75)

Berkdemir'in ve Altun'un yaptıkları çalışmada, 2013 ile 2016 yılları arasında hayat dışı branşta faaliyet gösteren 38 sigorta şirketinin dört yıllık finansal sonuçlarından hareketle likitide, kârlılık, sermaye ve faaliyet verilerinden toplamda 21 finansal oranı hesaplamışlardır. Sektör ve şirket açısından elde edilen bu oranlar puanlama yöntemi ile birbirleriyle karşılaştırılmış ve şirketlerin sektöre göre kaç puan aldıkları saptanmıştır. (Berkdemir & Altun, 2018, s. 70-91)

Arslan ve Bora (2016), Türkiye ekonomisinde yer alan özel sermayeli bankalar ile yabancı sermayeli bankaların 1990-2013 yılları arasında sermaye yeterlilik oranlarını, aktif kalitesi ile ilgili oranları, likitide oranlarını ve gelir-gider yapısı ile ilgili oranları ele alarak analiz yapılmışlardır. Analiz sonucuna göre banka grupları enflasyonun ve buna bağlı olarak devlet tahvili hazine bonusu faizlerinin yüksek olduğu dönemlerde yüksek faizin etkisiyle kârlılık göstermiştir, düşük olduğu dönemlerde ise faiz dışı gelirlerini arttırma eğiliminde oldukları görülmüştür. (Arslan & Bora, 2016, s. 9-32)

5. Çalışmanın Yöntemi ve Analiz Değerlendirmesi

5.1. Çalışmanın Yöntemi

İşletmeler veya kurumlar amaçlarını gerçekleştirmek hedefi ile faaliyetlerini sürdürmektedirler. Temel amacı ister kâr elde etmek olsun ister toplumsal fayda olsun kurum veya kuruluşların hedeflerine ulaşabilmeleri için kendilerini değerlendirmeleri ve mali tablolarını analiz etmeleri gerekmektedir.

Finansal tabloların analizinde kullanılan teknikler arasında; karşılaştırmalı tablolar analizi, eğilim yüzdeleri analizi, dikey yüzde analizi ve oran analizi yöntemleri yer almaktadır. (Ceylan & Korkmaz, 2008, s. 40) Çalışmada Tarım Sigortaları Havuzu'nun kurulduğu yıldan itibaren teknik gelirler ve teknik giderler kalemlerinden yola çıkılarak oran analizi ile değerlendirme yapılmıştır.

Oran Analizi (Rasyo Analizi), finansal analiz işlemlerinde

kullanılan rasyolar, bir kuruluşun ya da işletmenin kâr-zarar hesaplarının yatay ve dikey olarak ele alınmasını sağlayan oranlar olup ayrıca bilanço kalemleri arasında çeşitli bağlar kurulmasına olanak tanıyan oranlardır. Oran analizinde birbiriyle oranlandığında anlam teşkil edecek kalemler birbiri ile oranlanır. Oranlanan rasyolar ile işletme ya da kurumların borç ödeme gücü, kârlılığı, kaynaklarının kullanımı ve aktiflerinin verimliliği ölçülebilir. Ölçümü yapılan konular ile işletmenin kendi dinamikleri ile ya da farklı işletmelerle karşılaştırılarak bir yıllık ya da yıllar arası analizlere ulaşmaya çalışılır. Oran analizi işletmelerin sadece geçmiş mali durumunu değerlendirmek için değil aynı zamanda denetim ve planlama işlevini yerine getirmeye de yardımcı olmaktadır. (Gümüş & Bolel, 2017, s. 88-89)

5.2. Tarım Sigortaları Havuzu'nun Teknik Gelir-Gider Faaliyetlerinin Oran Analizi ile Değerlendirilmesi

2005 yılında faaliyete başlayan Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM), devlet organları tarafından idare edilmektedir. 2006 yılında Tarım Sigortaları Havuz İşletmeleri A.Ş.'nin faaliyete geçmesi ile sigorta üretimi başlayan havuzun yılsonu mali analizlerinde kâr kaleminin yer almadığı görülmektedir. Kâr odaklı bir işleyişe sahip olmayan bu havuz sisteminde yer alan teknik gelirler ve teknik giderler kalemleri yıllar bazında oran analizi ile incelenerek aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Analizde kullanılan veriler Tarım Sigortaları Havuzu'nun Faaliyet Raporları'ndan alınmıştır.

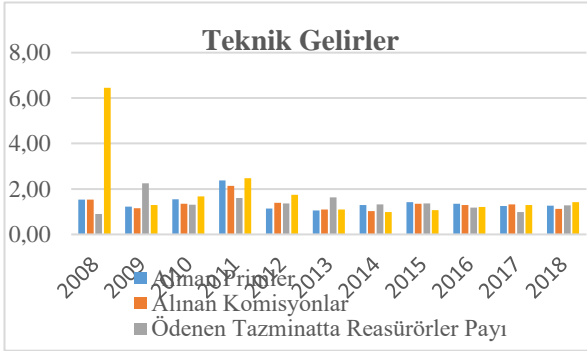
Tablo 1. Teknik Gelirler Oran Analizi

Teknik Gelirler	Alınan Primler	Alınan Komisyonlar	Ödenen Tazminat Reasürörler Payı	Devreden Teknik Karşılıklar
2007				
2008	1,54	1,53	0,90	6,45
2009	1,22	1,15	2,24	1,29

2010	1,54	1,35	1,30	1,67
2011	2,38	2,14	1,61	2,47
2012	1,13	1,39	1,36	1,74
2013	1,06	1,09	1,63	1,09
2014	1,30	1,02	1,31	0,98
2015	1,41	1,35	1,36	1,06
2016	1,35	1,29	1,18	1,21
2017	1,25	1,32	0,98	1,29
2018	1,26	1,12	1,27	1,42

Kaynak: Tarım Sigortaları Havuzu Faaliyet Raporları,

https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subPage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E96777615612P3GUH0F96WW8JT4TA616062015, (27.09.2019).

Grafik 1. Teknik Gelirler Oran Analizi

Tablo 1. ve Grafik 1.'de görüldüğü üzere 2007 yılından itibaren hesaplanan rasyolar arasında en fazla dalgalanma 2008 yılında devreden teknik karşılıklar kaleminde yaşanmıştır. 2011 yılında bir önceki yıla oranla 2,38 değerinde artış olmuş ve 2012 yılı itibariyle oransal artışlar dengeli gerçekleşmiştir. Kazanılmamış primler ve muallak hasarlar karşılığının toplamından oluşan bu kalem, havuzun kurulduğu ilk yıllardaki büyük de-

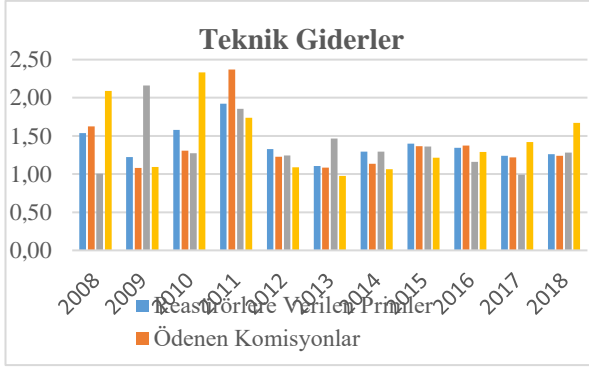
ğişime oranla son yıllarda birbirine yakın olmuştur. Reasürörlerin tazminat ödemelerindeki payı en fazla artışa 2,24 oranı ile 2009 yılında sahip olmuştur ve 2017 yılında havuzun kurulduğu ilk yıla yakın bir oran gerçekleşmiştir. Alınan primler kaleminde en fazla artış 2011 yılında 2,38 oranında gerçekleşmiş ve daha sonra yıllar itibariyle bu oranlar arasındaki makas daralmıştır. Alınan komisyonlar kaleminde en fazla değişim 2011 yılında 2,14 oranında gerçekleşmiş ve yıllar itibariyle alınan primlerdeki oranlara paralel değişimler göstermiştir.

Tablo 2. Teknik Giderler Oran Analizi

Teknik Giderler	Reasürörlere Verilen Primler	Ödenen Komisyonlar	Ödenen Tazminatlar	Ayrılan Teknik Karşılıklar
2007				
2008	1,54	1,63	1,00	2,09
2009	1,22	1,08	2,16	1,09
2010	1,58	1,31	1,27	2,33
2011	1,92	2,37	1,86	1,74
2012	1,33	1,23	1,24	1,09
2013	1,10	1,08	1,47	0,98
2014	1,30	1,14	1,30	1,06
2015	1,40	1,36	1,36	1,21
2016	1,34	1,37	1,16	1,29
2017	1,24	1,22	0,99	1,42
2018	1,26	1,24	1,28	1,67

Kaynak: Tarım Sigortaları Havuzu Faaliyet Raporları,

https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subPage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E96777615612P3GUH0F96WW8JT4TA616062015, (27.09.2019).

Grafik 2. Teknik Giderler Oran Analizi

2007 ile 2018 yılları arasında teknik giderler kalemlerinde bir hayli dalgalanmaların yaşandığı görülmektedir. Yapılan toplam prim üretimi içerisinde reasürörlere verilen primler yıllar itibariyle değişim göstermiş ve toplam prim üretiminde azalmaların olduğu yıllarda reasürörlere verilen primlerde de azalma meydana gelmiştir. Bu kalemin 2011 yılında bir önceki yıla göre 1,92 oranla artış yaşansa da devam eden yıllar itibariyle düşüşler gözlenmiştir. Havuzda faaliyet gösteren sigorta şirketlerine ödenen komisyonlarda en büyük değişim 2,37 artış oranı ile 2011 yılında yaşanmış ve bir önceki yıl tutarının iki katına yakın sigorta şirketlerine komisyon ödemesi yapılmıştır. Tablo 2. ve Grafik 2.'de görüldüğü üzere ödenen tazminatlar rasyosunda en fazla değişim 2009 yılında 2,16 oranı ile olmuştur ve 2008 yılına oranla oldukça yüksek tutarda tazminat ödenmiştir. Havuzun kurulduğu yıllarda yüksek oranda ayrılan teknik karşılıklar yıllar itibariyle normal bir seyir aldığı halde aradaki makas tam olarak daralmamıştır. 2008 yılında 2,09 artış oranı yaşanmış 2009 yılında bu oran neredeyse yarı yarıya düşerek 1,09 olmuştur. Ayrılan teknik karşılıklar kalemi diğer gider kalemleri gibi oldukça dalgalı bir seyir izlemiştir.

Sonuç

Dünyanın pek çok ülkesinde tarım sektörü kamu otoriteleri tarafından vergi muafiyetleri, düşük faizli kredi imkânları, doğal afetlerin getirdiği büyük ölçekli hasarların temini ve çiftçilere yönelik üretim teşviki gibi çeşitli uygulamalar ile desteklenmektedir. Tarım ve hayvancılık alanında yapılan bu desteklemeler ile hem beslenme ihtiyacının karşılanması ve üretimin devamlılığı hem de ülke ekonomisine katkı sağlanması beklenmektedir.

Analiz sonuçlarına göre elde edilen oransal rasyolar, Tarım Sigortaları Havuzu'nun faaliyete başladığı günden itibaren sürekli gelişen ve büyümeye devam eden bir yapıda olduğunu göstermektedir. Uygulamada teknik gelirler ve teknik giderler kalemlerinden yola çıkılarak, 2007-2018 yılları arasındaki veriler ile oran analizi yapılan Tarım Sigortaları Havuzu'nun, kurulduğu ilk yıllarda prim üretiminin oldukça düşük olduğu gözlenmiş fakat her geçen sene prim üretimini arttırdığı görülmüştür. Özellikle son üç yılda prim üretiminde yaşanan bu ciddi artışta gerek devlet teşvikleri gerek ise tarım sigortacılığı bilincinin yaygınlaşmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Kurulduğu ilk yıllarda prim üretime yakın rakamlarda tazminat ödemesi gerçekleşmiş ve daha sonra tazminat ödemelerinde azalmalar yaşanarak sistemin havuzuna olumlu yönde katkıda bulunduğu gözlenmiştir. Havuzun on yıllık faaliyetleri incelendiğinde özellikle 2011 yılında yaşanan prim üretimindeki yüksek artışa Küçükbaş Hayvan Hayat Sigortası'nun primlerinde üreticiye % 50 devlet desteğinin gelmesi önemli ölçüde etkili olmuştur. Havuzda faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin, artan prim üretimi ile beraber komisyon tutarlarında da artış olduğu görülmüş ve sistem içerisinde ödenen komisyon tutarları bu artışa paralel ilerlemiştir. Havuzda toplanan risklerin çoğu reasürör şirketlere dağıtılmış olmasına karşın analizin son yılı olan 2018 senesinde ödenen toplam tazminatta reasürör şirketlerin payının az olduğu gözlenmiştir. Yapılan analizde devreden ve ayrılan teknik karşılıklarda istikrarsızlığın en fazla

2008 yılında yaşandığı tespit edilmiştir. Kazanılmamış primlerin ve muallak hasarların daha iyi yönetilmesi gerektiği gözlenmiştir.

Faaliyet değerlendirmesi yapılan Tarım Sigortaları Havuzu'nun, daha sağlıklı ve etkin bir şekilde işlemesi için tarım ve hayvancılık alanında çalışan/hizmet veren daha fazla üreticinin sisteme dâhil edilmesi gerekmektedir. Örneğin 2011 yılında uygulanan devlet teşvikinin diğer tarım sigortaları için de uygulanması ve prim tutarlarının minimize edilmesi ile beraber sisteme yeni girişlerin artmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Sistemde yaşanacak sigortalı artışı hem havuzun devamlılığına katkı sunacak hem de havuzun maliyet kalemlerinde azalmaya neden olacaktır.

Faaliyete başladığı ilk yıllarda pek çok kaleminde oldukça dalgalanmaların yaşandığı Tarım Sigortaları Havuzu son yıllarda sistemini oldukça dengeli bir şekilde işlemiş ve yaşadığı büyümenin de etkisiyle ülke içerisinde etkinlik alanı oldukça genişlemiştir. Ülkede tarım sektörünün yaygın bir alan olması ayrıca tarım ve hayvancılıkla uğraşan üreticilerin sayısının fazla olması tarım sigortacılığını son derece önemli kılmaktadır. Sistemde faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin tarım sigortacılığının ne olduğunu ve bu sigorta alanının çiftçilere sunacağı katkıları bilgilendirme ve tanıtım yolları ile yaygınlaştırması gerekmektedir. Sigorta şirketlerinin bilgilendirmesi ve devlet desteğinin bu sigorta alanında artmasının Tarım Sigortaları Havuzu'nun devamlılığında oldukça etkili olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Acar, M. (2003). Tarımsal İşletmelerde Finansal Performans Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20.
- Akın, F., & Ece, N. (2013). IMKB'de İşlem Gören Sigorta Şirketlerinin 2006-2010 Dönemi Finansal Performanslarının Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 57.
- Arslan, E., & Bora, A. (2016). 1990-2013 Yılları Arasında Özel Sermayeli Bankalar ile Yabancı Sermayeli Bankaların Faaliyetlerinin Oran

- Analizi Yöntemi ile İncelenmesi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (1).
- Berkdemir, S., & Altun, N. (2018). Sigorta Sektöründe Oran Analizi ve Puanlama Yöntemi. *Sakarya İktisat Dergisi*, 7 (1).
- Bora, B. (2005). Tarımda Risk Yönetimi için Kamu-Özel İşbirliği: Türkiye Deneyimi Doğal Afet Riskleri için Sigorta ve Reasürans. *1. Uluslararası Sigorta Sempozyumu*. İstanbul.
- Ceylan, A., & Korkmaz, T. (2008). *İşletmelerde Finansal Yönetim*. Bursa: Ekin Basım Yayın.
- Dinler, T., Yaltrıncı, A., & Çetin, B. ve diğerleri (2019). Tarımda Risk Yönetimi ve Tarım Sigortaları. http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/3a115cbd6f47889_ek.pdf, Erişim Tarihi: 05.05.2019.
- Gümüş, U. T., & Bolel, N. (2017). Rasyo Analizleri İle Finansal Performansın Ölçülmesi: Borsa İstanbul'da Faaliyet Gösteren Havayolu Şirketleri'nde Bir Uygulama. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (2).
- Kado, A., & Shigeno, J. (1998). *European Commission Risk Management Tools for EU Agriculture with a Special Focus on Insurance*. Brussels: Agriculture Directorate General.
- Kang, M. G. (2007). *Innovative Agricultural Insurance Products and Schemes*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Mahul, O., & Stutley, C. J. (2010). Government Support to Agricultural Insurance. Challenges and Options for Developing Countries. *The World Bank*. https://www.researchgate.net/publication/233712046_Government_Support_to_Agricultural_Insurance, Erişim Tarihi: 18.08.2019.
- Roberts, R. (2005). *Insurance of Crops in Developing Countries*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Sevim, U. (2010). *Türkiye'de Tarım Sigortalarında Tarım Sigortaları Havuzu ve Tarsim Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Shields, D. A. (2015). Federal Crop Insurance: Background. *Congressional Research Service*, 13 August.
- Sümer, G., & Polat, Y. (2016). Dünyada Tarım Sigortaları Uygulamaları ve Tarsim. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18 (1).
- TARSİM (2019). Sigortalar. <https://web.tarsim.gov.tr/havuz>, Erişim Tarihi: 05.09.2019.
- TARSİM (2019). Tarım Sigortaları Havuzu Faaliyet Raporları. <https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subPage?key=0C006981E0842E8D6235913E60C5E967776156I2P3GUH0F96WW8JT4TA616062015>, Erişim Tarihi: 27.09.2019.
- TÜİK (2018). Devlet Destekli Tarım Sigortaları, 2017. *TÜİK Haber Bülteni*, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30569>, Erişim Tarihi: 05.02.2019.
- Tümtaş, H. (2007). *Tarım Sigortaları Havuzu Modelinin Geleceği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uralcan, G. Ş. (2008). *Sigortacılık Uygulamaları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Yılmaz, T. (2010). *Sigorta Sektöründe Rasyo Analizi Yöntemi ile Finansal Yapının Değerlendirilmesi ve İMKB'de İşlem Gören Sigorta Şirketleri Üzerine Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.